

İSRAİL'İN GAZZE'DE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ HUKUK İHLALLERİ

2024

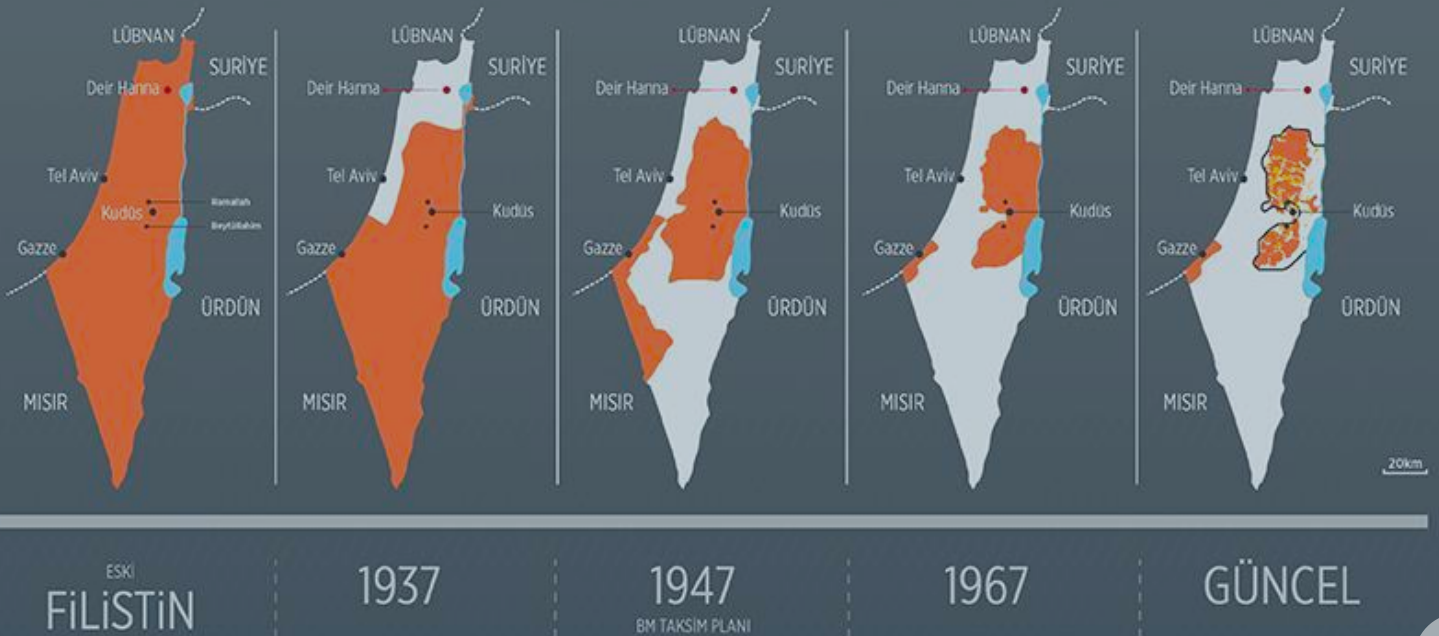

İsrail, işgalci bir devlet midir?

Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 2. maddesinin 4. fıkrası ile devletlerin bir başka devletin bütünlüğüne veya siyasal bağımsızlığına yönelik kuvvet kullanması yasaklanmış, bu kural zaman içerisinde bir emredici kural (jus cogens) kuralı hâline gelmiş ve uluslararası hukukun temellerinden birini oluşturmuştur. Özellikle birçok BM Güvenlik Konseyi ve BM Genel Kurul kararlarının da kabul ettiği üzere İsrail, uluslararası hukuka kesinlikle aykırı şekilde savaş yoluyla ülke kazanımı yoluna birçok kez başvurmuş ve çevresindeki toprakları işgal etmiştir.

Gazze'de süregelen silahlı çatışmaların, uluslararası hukuktaki karşılığı nedir?

Bu hususta birçok farklı görüş bulunduğu altını çizmemiz gerekli. Bazı görüşler, Hamas'ın devlet dışı bir silahlı grup olmasından hareketle ve İsrail'in işgalci olmadığını iddia ederek buradaki silahlı çatışmaları uluslararası olmayan silahlı çatışma kategorisine sokmaktadır. Fakat hâkim görüş, İsrail'in başta Gazze olmak üzere Filistin topraklarını işgal ettiğini kabul etmekte ve bu nedenle de taraflar arasındaki silahlı çatışmaları uluslararası silahlı çatışma kategorisine sokmaktadır. Nitekim, ülkemizin de dahil olduğu Birleşmiş Milletler üyesi 138 devletin Filistin Devleti'ni tanıdığı ve 2012 yılından beri Filistin Devleti'nin Birleşmiş Milletler nezdinde "gözlemci devlet" statüsünde olması değerlendirildiğinde, taraflar arasındaki silahlı çatışmaların uluslararası silahlı çatışma kategorisine dahil edilerek İsrail'in Filistin Devleti'nin topraklarını işgal ettiğini kabul etmek daha isabetlidir.

Hamas bir terör örgütü müdür?

Terör örgütü ve terörizm kavramlarının uluslararası toplumca kabul edilen kesin bir tanımı olmadığını söylemeliyiz. Bu konuda birçok devlet kendi tanımını yapmakta ve silahlı grupları da genellikle kendi politikaları doğrultusunda terör örgütü olarak tanımaktadırlar. Şu an ABD ve AB devletleri başta olmak üzere Hamas'ın silahlı kanadı olan İzzeddin el Kassam Tugaylarını veya tamamen Hamas'ı terör örgütü olarak tanıyan birçok devlet olduğu gibi Türkiye'nin de içinde olduğu birçok devlet de Hamas'ı terör örgütü olarak görmemektedir. Basit bir tanıma göre terörizm, şiddet eylemleri yoluyla halkların veya hükümetlerin korkutulmasını veya zorlanmasını içerir. Hamas'ın eylemlerinin bu tanıma girip girmediği sorusunun cevabı, muhtemelen subjektif kalacaktır. Yine de kanaatimizce, işgal altındaki topraklarda işgale karşı eylemler gerçekleştirdiği düşünülen Hamas'ın yürüttüğü eylemlerin "ulusal kurtuluş savaşı" kapsamında değerlendirilmesi de mümkündür. Sonuç olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Hamas'ı bir terör örgütü olarak görmediğinin altını önemle çizmek gerekir. Öte yandan bu noktada, bazı devletlerin Hamas'ı bir terör örgütü olarak nitelendirmesinin İsrail'in saldırılarını meşru hâle getirecek bir neden olmadığını da belirtmekte fayda görüyoruz.

İsrail, saldırılarını hangi nedene dayandırmaktadır?

İsraili yöneticiler ve İsrail'in saldırılarının meşru olduğunu iddia eden kişiler, birçok kez İsrail'in Hamas'ın saldırılarına karşılık verdiğini ve bu nedenle de meşru müdafaa hakkını kullandığını söylemektedir. Zira meşru müdafaa, uluslararası kuvvet kullanma yasağı olarak daha önce ifade ettiğimiz temel ilkenin istisnalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, İsrail, Filistin topraklarında işgalcidir ve bu nedenle de Filistinlilerin bu işgale karşı koyma hakkı bulunmaktadır. Bu durum da bizi, bir başka ilke olan meşru müdafaaaya karşı meşru müdafaa olmaz ilkesine götürmektedir. Ancak, İsrail'in meşru müdafaa hakkı olduğu varsayımında bile, meşru müdafaa hakkının orantılı bir biçimde, bir başka anlatımla yalnızca kendisine yönelik saldırıyı bertaraf edecek şekilde kullanılması gerekmektedir. Aksi takdirde meşru müdafaaanın sınırının aşılması ile gerçekleştirilen eylemler, meşru müdafaa saikiyle dahi gerçekleştirilse meşru müdafaa olarak değerlendirilemez. İsrail ise açık bir şekilde orantısız saldırılar düzenlemektedir. Bu sebeple, İsrail'in saldırılarını hiçbir ihtimalde meşru müdafaa kapsamında değerlendirmek mümkün değildir.

İsrail, saldırılarında hukuka uygun davranıyor mu?

-Hayır. Uluslararası hukuka göre, bir silahlı çatışmanın taraflarının uyması gereken bazı temel ilkeler ve kurallar bulunmaktadır. Bu ilkelerin başında ise ayırt etme ilkesi olarak adlandırılan ve basit şekliyle sivil hedefler ile askeri hedefler arasında bir ayrım yaparak sivil hedeflere doğrudan saldırılar düzenlememek anlamına gelen ilke bulunmaktadır. İsrail ise hem doğrudan sivil kişilere yönelik saldırılarıyla hem de doğrudan sivil nitelikteki mallara yönelik saldırılarıyla bu ilkeyi ihlal etmektedir. Nitekim, ayrım gözetmeyecek şekilde yapılan bombardımanlar, beyaz bayrak taşıyan kadın ve çocuklardan oluşan sivil gruplarına karşı gerçekleştirilen keskin nişancı atışları kamera kayıtlarıyla belgelenmiştir. Bununla birlikte, İsrail birçok kez hastane, okul ve bunların personeli gibi özel bir korumadan yararlanan kişilere ve mallara da saldırılar düzenlemiş ve düzenlemektedir. Bu hususta da BM personelinin de bulunduğu Muin Okulu'nun bombalanması, Şifa Hastanesi'nin bombalanması ve İslam Üniversitesi'nin bombalanması örneklerden sadece birkaçıdır. Ayrıca, İsrail'in saldırıları nedeniyle silahlı çatışmalar esnasında korunması gereken 117 gazetecinin de hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Saldırıların dışında, İsrail'in savaş esirlerine karşı işkence uyguladığı ve kötü muamelede bulunduğu da birçok STK tarafından raporlanmıştır. Bu gerçeklerin ışığında net bir şekilde söylenebilir ki İsrail uluslararası hukuk kurallarını ihlal etmektedir.

İsrail'in kullanmış olduğu yöntemleri haklı çıkarabilecek gerekçeler var mıdır?

İsrail, saldırılarında hayatını kaybeden sivillerin, askeri hedeflere karşı gerçekleştirilen saldırılardan dolayı olarak etkilenen sivil zayıat olduğunu iddia edebilir. Ancak böyle bir savunma da sivil kayıpları meşru hale getiremez. Çünkü, silahlı çatışmanın tarafları hem bu türden kayıpları en aza indirmek için gerekli önlemleri almalı hem de bu türden kayıpların kaçınılmaz olduğu durumlarda orantılılık ilkesine uymalıdır. İsrail'in bir Hamas yöneticisinin içinde olduğu iddiası sonrasında hastane bombaladığı gerçeği ise orantılılık ilkesine uymadığının kanıtlarından birisidir. Ayrıca, roof knocking olarak adlandırılan ve sivillerin düzenlenecek saldırılardan telefonla önceden haberdar edildiği yöntem de sivillerin yaşadığı binalara gerçekleştirilen saldırıları, tamamen hukuka uygun hale getirmeyecektir. Dolayısıyla, İsrail'in kullanmış olduğu yöntemler evrensel hukuk ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda hiçbir şekilde haklı olarak değerlendirilemez.

İsrail'in beyaz fosfor kullanması hukuka aykırı mıdır?

Yaygın söylemin aksine beyaz fosfor, uluslararası hukukta doğrudan yasaklı bir araç değildir. Bu nedenle de beyaz fosfor, her ne kadar ürkütücü bir araç olsa da, hukuka uygun bir şekilde de kullanılabilir. Bu noktada hukuka aykırılık hususunda önemle irdelenmesi gereken nokta kullanılan madde değil bunun kullanıldığı yer ve kullanım şeklidir. Beyaz fosforun kullanımı doğrudan yasaklanmamış olsa da, beyaz fosforun sivil yerleşim alanında kullanılması yasaktır ve İsrail, birçok kez beyaz fosforu sivil yerleşim alanlarında kullanmıştır. Dolayısıyla, kullanım şekli bakımından değerlendirildiğinde İsrail'in beyaz fosfor kullanımının hukuka aykırı olduğu önemle ifade edilmelidir.

İsrail'in, Gazze'deki halkın temel yaşam malzemelerine erişimini engellemeye hakkı var mıdır?

Hayır. Açlık bir savaş yöntemi olarak kullanılamaz ve taraflar insani yardımların erişimini sağlamakla yükümlüdürler. Buna karşın İsrail'in Gazze'yi abluka altına aldığı bir gerçektir ve birçok kez insani yardımların naklini engellediği örnekler de bulunmaktadır. Bu da, İsrail'in işlediği savaş suçlarından birisi olarak değerlendirilmelidir.

İsrail soykırım suçu mu işlemektedir?

Bu soruya kolayca evet veya hayır demek zor olsa da birçok hukukçu ve akademisyen İsrail'in gerçekleştirmiş olduğu eylemlerin soykırım suçu teşkil ettiğini düşünmektedir. Roma Statüsü'ne göre soykırım; ulusal, etnik, ırki ya da dini bir grubu kısmen veya tamamen yok etmek amacıyla ilgili maddede sayılan eylemleri gerçekleştirmektir. Dolayısıyla soykırım suçunun oluşması için öncelikle soykırıma yönelik özel kast ve devamında bu kastı gerçekleştirmeye yönelik eylemler bütünü'nün var olması gerekmektedir. İsrail'in soykırıma yönelik ilgili eylemleri gerçekleştirmesi yönünden herhangi bir tartışma mevcut değildir. Tartışma, bu yönde özel kastın olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Bu hususta ise İsrail savunma bakanı Gallant'ın Gazzeliler'den "hayvanlar" olarak bahseden söylemleri, İsrail başbakanı Netanyahu'nun Filistinlileri Yahudi inancında mutlak kötüyü temsil eden "Amelekiler" ile özdeş tutması, İsrail milletvekili Kallner'in Filistinlilerin "sonunun getirilmesi" gerektiği gibi söylemleri, bunların yanı sıra birçok yetkilinin ve askerin Filistinlilerin tamamen öldürülmesi gerektiği, sivillerin dahi masum olmadığı yönündeki beyanları bir arada değerlendirildiğinde, İsrail'in Filistinlilere yönelik soykırım kastı gözler önüne serilmektedir. Bu bilgiler ışığında İsrail'in soykırım suçu işlediğini düşünmekteyiz.

Hamas hukuka aykırı eylemler gerçekleştirmekte midir?

Evet. Uluslararası hukuk sivillerin rehin alınmasını yasaklamaktadır. Bu nedenle, 7 Ekim 2023 tarihinde yaşanan saldırılar sonrasında yaşanan rehin almalar hukuka aykırıdır. Ayrıca, sivillerin canlı kalkan olarak kullanılması da hukuka aykırıdır. Ancak, bu hususta dikkat edilmesi gereken bir husus, sivillerin kendi yaşam alanlarından askeri hedef teşkil edecek yerlere taşınıp taşınmadığıdır. İsrail'in neden olduğu sivil kayıpların canlı kalkan olduğu iddiası, birçok örnek için haklı bir savunma değildir. Ek olarak Hamas'ın sivilleri ve sivil malları hedef alan saldırıları da ayırt etme ilkesine aykırılık oluşturacaktır. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, Hamas'ın eylemlerinde tespit edilebilecek hukuka aykırılıkların İsrail'in eylemlerini meşrulaştırmayacağını tekrar tekrar belirtmekte yarar görüyoruz.

İsrail'in saldırılarına karşı uluslararası toplum ne yapabilir?

1945 sonrası düzen olarak adlandırılan dönemimizde, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden durumlar için öncelikli olarak müdahalede bulunmaya yetkili yapı BM Güvenlik Konseyi'dir. Ancak, BM Güvenlik Konseyi'nin daimî 5 üyesinin veto hakkı bulunması ve bu örnekte de ABD'nin bu hakkı kullanması Güvenlik Konseyi'nin karar almasını engellemiştir. Bunun bir sonucu olarak BM Genel Kurulu taraflardan acil ateşkes talep eden bir karar almıştır. Ancak Genel Kurul'un kararları bağlayıcı olmadığı ve tavsiye niteliğinde olduğu için etkisi nispeten azdır. Yine de 153 devletin bu yönde oy kullanması uluslararası toplumun olaya bakışını göstermesi açısından sevindiricidir. Bunlara ek olarak, Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi uluslararası yargı organlarına yapılacak başvurular da uluslararası toplumun İsrail'in hukuka aykırı eylemlerine karşı alınabilecek diğer aksiyonlar olarak sayılabilir.

İnsani ara ve insani koridor ne anlama gelmektedir?

İnsani ara kavramı, BM'nin almış olduğu kararlarda da kullanılmış bir kavramdır ve kısaca, silahlı çatışmadan etkilenen sivillere insani yardımların ulaştırılmasının esas amaç olduğu geçici ateşkes anlamına gelmektedir. Gazze'deki güncel silahlı çatışmada insani araya bir kez karar verilmiş ve bir hafta boyunca ateşkes yapılmıştır. İnsani koridor ise sivillerin silahlı çatışma yaşanan bölgelerden tahliyesinin kolaylaştırılması amacıyla belirli bölgelerin saldırılara kapatılmasıdır. Güncel silahlı çatışmada da böyle bölgeler oluşturulmuştur. Fakat, İsrail'in insani koridorda ilerleyen sivillere yönelik saldırılar gerçekleştirdiği iddiaları da bulunmaktadır. Bununla birlikte, insani koridorlarla Gazze'deki nüfusun kalıcı şekilde Gazze'den ayrılmasının amaçlandığı da iddia edilmektedir. Bu hususta, devletlerin işgal ettikleri topraklara kendi vatandaşlarını yerleştirmesinin de uluslararası hukuka aykırılık oluşturacağını belirtmemiz gerekmektedir. Nitekim, yerinden edilmiş kişilerin gönüllü geri dönüş hakkı da bulunmaktadır.

Güney Afrika'nın, Uluslararası Adalet Divanı'na başvurusu ne anlama gelmektedir ve sonucunda neler yaşanabilir?

Uluslararası Adalet Divanı (UAD), BM'nin bir organıdır ve devletler arasındaki uyuşmazlıklarda bağımsız bir mahkeme olarak görev yapmaktadır. Güney Afrika, İsrail'e karşı başvurusunda, bir jus cogens kural olan soykırım yasağının ihlal edildiğinden hareketle, 1948 Soykırım Sözleşmesi'ne dayanarak İsrail'e karşı bir başvuruda bulunmuştur. Güney Afrika, olaylarla doğrudan ilgili olmasa da 1948 Soykırım Sözleşmesi, erga omnes bir niteliğe sahip olduğundan herkes tarafından sözleşmeye aykırılık iddiası ileri sürülebilecektir. Bu nedenle UAD, Gambiya v. Myanmar Davası'nda olduğu gibi, yetkili olduğuna karar vermeli ve iddiaları incelemelidir. Ayrıca, Güney Afrika, yapmış olduğu başvuruda, Gazze'deki askeri operasyonların durdurulması, soykırıma karşı önlemlerin alınması ve insani yardımlara erişimin sağlanması gibi ihtiyati tedbir kararları da talep etmiştir. Bu kararların alınması için ilgili davanın sonuçlanması gerekmediğinden, UAD, kısa bir süre içinde bu kararları alabilir. Nitekim, bu davanın bir benzeri olan Gambiya v. Myanmar Davası'nda da UAD, ihtiyati tedbir taleplerini onaylamış ve Myanmar'dan gerekli önlemleri almasını istemiştir. Birçok uluslararası hukukçu da UAD'nin ihtiyati tedbir kararlarını alması gerektiğini belirtmektedir. UAD'nin ihtiyati tedbir kararı alması ile İsrail, mahkemenin esasa ilişkin karar verme süreci tamamlanana kadar mahkemenin işaret edeceği eylemlerini sonlandırmak durumunda kalacaktır. Eğer İsrail bu karara uymazsa, bu karar BM Güvenlik Konseyi'ne taşınarak Konsey'in İsrail'e kararı uygulatmak için gerekli mekanizmaları işletmesi mümkün olabilir. Yine de bu davayla ilgili iki sorun akla gelebilir. Öncelikle UAD, beklenenin aksi yönde kararlar alabilir. Her ne kadar UAD, bağımsız bir mahkeme olsa da yargıçların görüşlerinin politikadan etkilenme olasılığı az da olsa vardır. Böyle bir karar ise hem UAD'ye hem uluslararası hukuka olan güveni sarsacak hem de bu konu özelinde İsrail'in eline bir koz verecektir. İkinci bir sorun ise UAD'nin beklenen kararları alması halinde İsrail'in bu kararlara uymaması olabilir. Böyle bir halde, BM Güvenlik Konseyi'ne kararlara uyulmasının sağlanması için başvurulabilecekse de ABD'nin veto hakkını kullanma olasılığı bulunmaktadır. Böyle bir durum da zaten birçok devlet tarafından sorgulanan Güvenlik Konseyi yapısının daha çok sorgulanmasına yol açacaktır. Sonuçlarından bağımsız olarak Güney Afrika'nın Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmasının olayların uluslararası toplumdaki görünürlüğünü ve İsrail'e karşı tepkiyi arttırdığı söylenebilir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi, İsrailileri yargılayabilir mi?

Evet. Filistin, UCM'ye üye bir devlettir ve ülkesinde gerçekleşen suçların soruşturulmasında, İsrail üye olmasa da UCM yetkili olabilir. Bu nedenle bu mahkemede, sorumlu kişiler; soykırım suçu, insanlığa karşı suç ve özellikle, kısaca 1949 Cenevre Sözleşmeleri'nin ciddi şekilde ihlali olarak tanımlanabilecek olan savaş suçları nedeniyle yargılanabilecektir. Nitekim, hâlihazırda UCM'de Gazze'deki olaylar nedeniyle başlatıldığı bilinen soruşturmalar bulunmaktadır.

Yararlanılan Kaynaklar

- 12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri. Çev. Melike Batur Yamaner, Emre Öktem, Bleda Kurtdarcan, ve Mehmet Uzun. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2009.
- "Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel)." International Court of Justice. <https://www.icj-cij.org/case/192>.
- Henckaerts, Jean-Marie, ve Louise Doswald-Beck. Uluslararası İnsancıl Teamül (Örf-Adet) Hukuku, Cilt I: Kurallar. Çev., A. Emre Öktem, Melike Batur Yamaner, Dolunay Özbek, Bleda Kurtdarcan, Mehmet Cengiz Uzun ve Abdullah Kaya. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2005.
- "Israel." RULAC, 10 Aralık 2018. <https://www.rulac.org/browse/countries/israel>.
- "Israel/Palestine: Unprecedented Killings, Repression." Human Rights Watch, 11 Ocak 2024. <https://www.hrw.org/news/2024/01/11/israel/palestine-unprecedented-killings-repression>.
- "Israel: Starvation Used as Weapon of War in Gaza." Human Rights Watch, 18 Aralık 2023. <https://www.hrw.org/news/2023/12/18/israel-starvation-used-weapon-war-gaza>.
- Pazarıcı, Hüseyin. Uluslararası Hukuk. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.
- "Public Statement: Scholars Warn of Potential Genocide in Gaza." TWAILR, 6 Aralık 2023. <https://twailr.com/public-statement-scholars-warn-of-potential-genocide-in-gaza/>.
- "Uluslararası Ceza Mahkemesi." Adalet Bakanlığı. <https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/uluslararasi-ceza-mahkemesi-ucm28022020101834>.
- "When White Flags Turn Red in Gaza." Human Rights Watch, 18 Aralık 2023. <https://www.hrw.org/news/2023/12/18/when-white-flags-turn-red-gaza>.

ifade

— FİKİR DERNEĞİ —

- İsrail, işgalci bir devlet midir?
- Gazze’de süregelen silahlı çatışmaların, uluslararası hukuktaki karşılığı nedir?
- Hamas bir terör örgütü müdür?
- İsrail, saldırılarını hangi nedene dayandırmaktadır?
- İsrail, saldırılarında hukuka uygun davranıyor mu?
- İsrail’in kullanmış olduğu yöntemleri haklı çıkarabilecek gerekçeler var mıdır?
- İsrail’in beyaz fosfor kullanması hukuka aykırı mıdır?
- İsrail’in, Gazze’deki halkın temel yaşam malzemelerine erişimini engellemeye hakkı var mıdır?
- İsrail soykırım suçu mu işlemektedir?
- Hamas’ın gerçekleştirmiş olduğu hukuka aykırılıklar bulunmakta mıdır?
- İsrail’in saldırılarına karşı uluslararası toplum ne yapabilir?
- İnsani ara ve insani koridor ne anlama gelmektedir?
- Güney Afrika’nın, Uluslararası Adalet Divanı’na başvurusu ne anlama gelmektedir ve sonucunda neler yaşanabilir?
- Uluslararası Ceza Mahkemesi, İsraillileri yargılayabilir mi?

İletişim

Kültür Mahallesi Dr. Mediha Eldem Sokak No: 81/15
Çankaya/Ankara

www.ifade.org
ifadeorg@gmail.com